

Araştırma Makalesi

Bayram Hüseynli'nin piyano ve vokal eşliğinde icra ettiği aşık havalarının müzikal analizi

Sabina Aliyeva¹

Bakü Koreografi Akademisi, Bakü, Azerbaycan

Makale Bilgisi

Geliş: 6 Kasım 2024

Kabul: 17 Ocak 2025

Online Yayın: 30 Mart 2025

Anahtar Kelimeler

Azerbaycan aşık müziği

Bayram Hüseynli

Etnomüzikoloji

İşleme

Mahnı

Makam

Öz

Azerbaycan müzik folkloründe aşık havaları önemli bir yerdedir. Bayram Hüseynli, otantik folklor, aynı zamanda aşık müziği ve muğam yaratıcılığı alanlarında eserleri bulunmaktadır. Burada özellikle şah-pərdə akorunun tonik, subdominant ve dominant fonksiyonundaki sesine dikkat çektik. Bu akorun gösterilmesi, her şeyden önce, aşık polifonisi olgusunun harmoni konusu çerçevesinde incelenmesi açısından elbette önemlidir. Bu çalışmada Bayram Hüseynli'nin Gödek donu, Mirzəcanı, Göyçe gözəlləməsi, Kəhrəmanı və Şahseveni adlı beş aşık havası analiz edilmiştir. Bu araştırma nitel araştırma türlerinden doküman analizi türündedir. Araştırma kapsamına bu beş aşık havasının alınmasının nedeni onların popüleritesidir. Bu aşık havaları, Aşık Teymur Hüseynov (Şamkor) tarafından notaya alınmıştır, 1960 yılında yayınlanmıştır. Aşık müziğinin piyano ve vokal için işlenmesinin önemli tarafı piyano eşliği alanında kendine özgü gelenekleri olan aşık vokal müziği türünü daha geniş kitleye ulaşmasına neden olmuştur. Burada sazın yerini adeta piyano almış ve dolayısıyla sazın klasik yaylı yapısının sesleri eşikte çalınmıştır. Böylece Azerbaycanlı müzikolog-bilim adamı-besteci Bayram Hüseynli, sazın karakteristik akorlarını taklit ederek piyanoda aşık eşliğinin temellerini atmış oldu. Bu akorun incelenmesi, saz çalgısının çeşitli akortlarıyla benzerlikler gösterdiğini ortaya koymuştur.

2822-3195 / © 2025 TM

Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Makaleye atıf için

Aliyeva, S. (2025). Bayram Hüseynli'nin piyano ve vokal eşliğinde icra ettiği aşık havalarının müzikal analizi. *Türk Müziği*, 5(1), 17-27. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15010627>

Giriş

Azerbaycan etnomüzikolojisinin gelişimi, evrimi ve farklı alanlarının gelişme sürecinde birçok tanınmış bilim insanının çalışmalarının önemli bir rol oynadığı inkar edilemez bir gerçektir. Bu nedenle, günümüzde Azerbaycan etnomüzikolojisinin önemli tarihsel gelişim aşamalarının izlenmesi ve bu sürecin yeniden gözden geçirilmesi, güncel konulardan biridir. Bu bağlamda, profesör Bayram Hüseynli'nin bir etnomüzikolog olarak günümüzde de geçerliliğini koruyan çok yönlü bilimsel faaliyetinin incelenmesi, onun Azerbaycan etnomüzikolojisindeki rolünü ve yerini belirlemeye olanak tanımaktadır. Profesör, ünlü etnomüzikolog-bilim insanı ve besteci Bayram Hüseynli (1923-1992) Üzeyir Hacıbeyli'nin, Boris Zeydman'ın ve müzik bilimci Viktor Belyayev'in okullarının tanınmış öğrencilerinden biri olmuş, Azerbaycan müzik kültürünün gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

¹ Öğretim Görevlisi, Bakü Koreografi Akademisi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Bakü, Azerbaycan. E-mail: aliyeva.sabina87@bk.ru ORCID: 0009-0009-5314-719X

Fotoğraf 1. Bayram Hüseynli (Kızı Sevinç Hüseynlinin kişisel arşivinden)

Bayram Hüseynli'nin çalışmalarının gelişiminin ikiye ayırmak mümkündür. XX. yüzyılın 40-60'lı yıllarında başarılı bir besteci olarak çıkış yaptıktan sonra, 60'lı yıllardan itibaren ömrünün sonuna kadar bestecilik deneyimini yalnızca milli folklor çalışmalarımızın gelişimine yöneltmiştir.

B. Hüseynli, Azerbaycan Devlet Konservatuarı'ndan Boris Zeydman'ın bestecilik sınıfından mezun olmuştur. Bilindiği üzere birçok Azerbaycan bestecisi XX. yüzyılın başlarında folklor örneklerinin toplanmasına hizmet etmiştir (Mammadova, 2024). Burada Asef Zeynalli, Gara Garayev, Tofik Guliyev, Zakir Bağirov, Seid Rüstemov ve diğer bestecilerin adları anılabilir. Ancak Bayram Hüseynli'nin halk müziği örneklerinin toplanması, belgelendirilmesi, yazıya alınması konularına olan ilgisinin yüksekliği ile birlikte bir besteci ve etnomüzikolog olarak faaliyetini sürdürmeye devam etmiştir. Onun faaliyeti ile ilgili yapılan incelemeler sırasında Prof. Vidadi Halilovun Bayram Hüseynli'nin doğumunun 70. Yılı nedeniyle "Halk" gazetesinde yayınlanmış "Halk sanatının araştırılmasına adanmış ömür" adlı makalesinde, Bayram Hüseynli'nin çalışmaları hakkında yazmıştır (Halilov, 1993). Bir diğer etnomüzikolog Ariz Abdulaliyev "Bayram Hüseynli: Alim, Öğretmen, Besteci" eserinde hayatı, eserleri ve yaptığı araştırmalara değinmiştir (Abdulaliyev, 1999). Hasan Adıgözelzade "Azerbaycanda etnomüzikolojinin yaranması ve inkişafı" isimli araştırma çalışmasında Bayram Hüseynlini dans janrının araştırmacısı olarak değerlendirmiştir (Adıgözelzade, 2008). Aynı zamanda müzikolog M.S. İsmayilov'un doğumunun 90., Bayram Hüseynli'nin doğumunun 80. ve müzik araştırmaları sınıfının kuruluşunun 70. senesi nedeniyle Bakü Musiki Akademisinde düzenlenen konferansla ilgili Cemile Hasanova'nın makalesi yayınlanmıştır (buna atıf ver ve kaynaklara ekle).

Hüseynli, Azerbaycan'ın farklı şehirlerinde gerçekleştirdiği ekspedisyonlarda topladığı örnekleri Azerbaycan Halk Oyun Melodileri isimli iki ciltli kitabında yayınlamıştır (Hüseynli, 1966). B.Hüseynli'nin Azerbaycan Halk Oyun Melodileri (Cild I) adlı kitabı hakkında Doç.Dr. Günay Mammadova, 2024 yılında yayınladığı "Azerbaycan'ın Nahçıvan bölgesinde yapılan etnomüzikolojik çalışmaların sistematik incelemesi" isimli makalesinde bahsetmiş, alimin 1960 'lı yıllarında Nahçıvan'da gerçekleştirdiği ekspedisyon zamanı topladığı ve 25 yallı dansı örneğini notaya alarak yayınlaması hakkında bilgi vermiştir (Mammadova, 2024).

B.Hüseynli'nin bestecilik faaliyetini aydınlatmak için Azerbaycan Besteciler Birliği'nin arşivinde bulunan verilere başvurdum. Onun 40-60'lı yıllarda yazılan tüm eserlerinin listesi, Azerbaycan Besteciler Birliği'nin kurultaylarında, plenumlarda icra edilen tarihleri hakkında bilgileri topladım.

Bayram Hüseynli'nin yazdığı Simfoniatta, "Sülh uğrunda" adlı senfonik poema, çocuklar için farklı türlerdeki eserleri, topluluk eserleri, dram müziği, 1000'e yakın dans, aşık melodileri ve halk şarkılarının nota yazımları müzik topluluğu ve sanatseverler tarafından takdirle karşılanmıştır.

Plenumlarda B. Hüseynli'nin seslendirilen eserlerinin el yazmaları, Salman Mümtaz adına Devlet Edebiyat ve Sanat Arşivi'nde saklanmaktadır.

Bugün B. Hüseynli'nin halk enstrümantal dans müziği ile ilgili araştırmaları, artık milli müzik bilimi klasiklerimizden biri haline gelmiştir. Halk şarkıları, dansları, aşık havaları ve renkler onun ilgi odağındaydı. Bayram Hüseynli'nin yaratıcılığında çalışmanın üç yönü vurgulanmalıdır: 1) halk şarkılarının çalışmaları, 2) halk danslarının çalışmaları, 3) aşık şarkılarının çalışmaları.

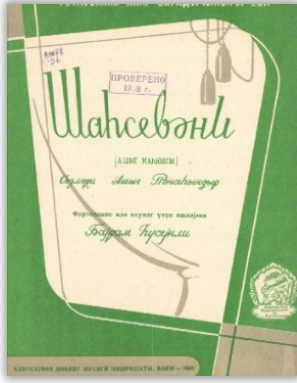
Fotoğraf 2. Gödek donu notasyonu (Web 1)

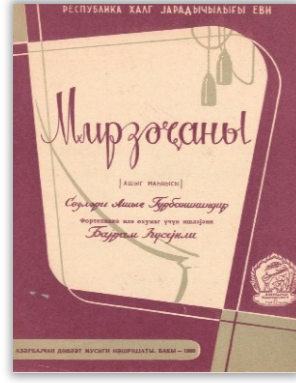
Fotoğraf 3. Kahramanı notasyonu (Web 2)

Fotoğraf 4. Göyçe gözəlləməsi notasyonu (Web 3)

Fotoğraf 5. Şahsevəni notasyonu (Web 4)

Fotoğraf 6. Mirzəcanı notasyonu (Web 5)

Yukarıdaki fotoğraflarda (2,3,4,5,6) sanatçının beş aşık işlemesi 1960 yılında yayınlanmış baskılarının resimleridir. Tüm bu aşık işlemleri Aşık Teymur Hüseynov'un seslendirmesinden Gamber Hüseynli tarafından notaya alınmış ve B. Hüseynli tarafından ses ve piyano için icra edilmiştir.

Araştırmanın Önemi

Günümüzde aşık harmonisinin prensipleri bir takım teorik konular çerçevesinde incelenmektedir. Örneğin Azerbaycanlı müzikolog, doçent D. Mamedova'nın "Müzik Teorisi" adlı ders kitabında, aşık müziğinin akorları, karakteristik adlarıyla teorik materyal olarak gösterilmektedir. Özellikle akorlar bölümünde D. Mamedova (2006): "Çeyrek yapılı akorlar Azərbaycan bestecilerinin eserlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu akorların kökeni ve mahiyeti esas olarak aşık müziği çalgısının akort sistemiyle ilgilidir. Bu nedenle bu çeyrek akorlara sıklıkla enstrümanın kökleri denir. Örneğin, mükəmmel bir dördlü üzerine kurulmuş bir monokorda (f-b-c1) "Şah perde kök tonik akoru" veya "Çingene kök tonik akoru" veya "Ortak kök tonik akoru" denir" (s.27). Müziksel materyalin analizi biçimindeki makalem, bu tür teorik kuralları açıklamak için oldukça kullanışlı bir kaynak olacaktır.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın amacı B. Hüseynli'nin çalışmalarının bir kesitinin bilimsel açıdan incelenmesidir. XX. yüzyıl Azerbaycan müzik kültürüne katkısı sadece müzikoloji alanındaki başarılarıyla ifade edilmiyor. Yerli folklor kaynaklarının pek çok teorik sorusuna yaratıcı çözümler aradı. Bunlardan biri de vokal-enstrümantal âşık minyatürü türüdür. Besteci B. Hüseynli'nin arayışları ve yenilikleri burada da yansıyor. Araştırma problemi; B. Hüseynli'nin beş adet sesli ve çalgısal aşık minyatürü örneğinden yola çıkarak, sazın piyano çalgısındaki ayarlarının klasik üçlü - tonik, subdominant ve dominant - işlevlerine yansımalarının analizi nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Burada tarihsel bilgi, anlatım araçlarının analiziyle iç içe geçmiştir. Bilgiler aşık polifonisi teorisi sahasından gelmektedir. Saz yapılarının desenleri, B. Hüseyinli'nin beş adet sözlü ve çalgısal minyatürü örneği kullanılarak incelenmiştir.

Dokümanlar

Ana belge, yüksek lisans tezimi yazarken elime geçen müzikolog ve besteci B. Hüseyinli'nin çok yönlü eseridir. Azerbaycan'ın çeşitli arşivlerinde, Azerbaycan'ın seçkin müzik adamı B. Hüseyinli'nin yaratıcılığının tüm yönlerini belirlememize yardımcı olan önemli materyaller buldum ve topladım. 1960 yılında 2500 adet tirajı olan aşık düzenlemelerinin yayınlanması, profesör B. Hüseyinli'nin aşık müziyi alanındaki başarılarını anlatan olağanüstü yaratıcı bir belgedir.

Analiz

Bu maklede, M. İsmayilov, B. Hüseyinli, A. Badalbeyli, A. Eldarova, T. Mamedov, K. Dadaşzade ve İ.Koçerli gibi önde gelen Azerbaycan müzikologları ve bilim adamlarının ulusal müzik kaynaklarının analiz yöntemi temel alınmıştır.

Bulgular

Gödek Donu

Gödek donu aşık havası küçük piyano girişiyle başlar, fis-segahda çalar. Birçok aşık eşlik tekniklerinden bu şarkının düzenlemesinde Bayram Hüseyinli, tonik seslerinde prima, terziya, kvinta seslerinin sekunda aralığıyla seslendirilmeyi göstermiştir. Burada iki oktavlı unison seslerine başvurularak, beyitlerin ikinci güçlü kısımlarında ostinato elementi yerleştirilmiş ve eşlikte özel melodiklik elde edilmiştir. Genel olarak ise, eşlik iki işlev – tonik ve subdominant temelinde gelişmektedir. “Gödek donu” aşık havası daha önce şah perde kökünde çalınırken, şu anda baş perde kökünde çalınmaktadır. Böylece, piyano eşliğinde kvinta sekunda birleşimleri öne çıkmaktadır. Bu da sazın belirtilen köküyle ilgilidir (Eldarova, 2018).

Mirzecanı

Oxumaq

a tempo

Du-man, gəl,

poco rit.

p

get bu-laq-lar-dan,

f

Figür 1. Mirzecanı² notasyonu ve Youtube videosu ([Web 6](#))

Figür 1'de “Mirzecanı” aşık havasının nota yazımını görmekteyiz. Bu, fis-segah tonundadır. Eşlik ise D-dur tonallığında çalmaktadır. “Mirzecanı” aşık havasının düzenlemesinde, ana tonun sekunda aralığıyla kalınlaştırılması tekniği geniş bir şekilde kullanılmıştır. Bununla birlikte, şarkının piyano giriş kısmında sekunda-kvarta temel dayanak

2 Sözleri- Aşık Kurbani'nindir.

oluşturmaktadır. Melodinin eşliği ise tonik sesleri üzerinde bir beyit ostinatosu şeklinde kurulmuştur. “Mirzecanı” aşık havası şah perde kökünde çalınmaktadır.

Göyçe Güzellemesi

Figür 2. Göyçe Güzellemesi³ notasyonu ve Youtube videosu (Web 7)

Figür 2’de “Göyçe güzellemesi”nin nota yazımını görmekteyiz. Bu hava g-rast tonunda çalınır. Bu aşık havasının düzenlenmesinde eşlik partisi, farklı derecelerde kvarta-sekunda-kvarta yapısındaki akorların çalınmasıyla karakterizedir. Bu aşık havası aşıklar tarafından şah perde kökünde çalınmaktadır.

Kahramanı

Figür 3. Kahramanı⁴ notasyonu ve Youtube videosu (Web 8)

Kahramanı aşık havası fis-segah tonunda çalınır, geniş piyano girişiyle başlar. 3. resimde nota yazımını görmekteyiz. Piyano eşliğinde genellikle tonika-dominanta vurgusu yapılır. Bu şarkının düzenlenmesinin yazarı, aşık ögesini fis-segah tonunun ana tonu olan d sesinin sekunda kalınlaşması (Sposobinin terimi) ile karakterize etmektedir. Bu aşık havası şah perde kökünde çalınmaktadır.

3 Sözleri- Aşık Elesger’indir

4 Sözleri- Aşık Elesger’indir

Şahseveni

Figür 4. Şahseveni⁵ notasyonu ve Youtube videosu (Web 9)

Figür 4'te Şahseveni aşık havasının nota yazımını inceleyelim. "Şahseveni" aşık havasının düzenlemesinde B. Hüseyinli, aşık müziğine özgü harmonik elementleri kullanmıştır. Melodinin tonallığı g-rast olup, eşlik ise e-şur makamındadır.

Genel İnceleme

Azerbaycan bestecilerinin eserlerindeki ikili makam yapısını açıklayan İ.V. Abezgauz, şunları yazmıştır: "Milli makamlarla ilgili farklı halk müziği türlerinde olduğu gibi, Hacıbeyli'nin milli makamlarının melodik tonu her zaman armonik tonla örtüşmez. Melodik ve harmonik temaların uyumu genellikle Hacıbeyli'nin armonize ettiği rast, bayatı-şiraz ve kısmen şur gibi milli makamlarında görülür. Açıkça görülüyor ki, bu tür uyum, intonasyona bağlı bitiş oluştururken, Avrupa dinleyicisinde armonik tonallık hakkında oluşan geleneksel anlayışı bozmamaktadır. Aksine, bu anlayış, Üzeyir Hacıbeyli'nin sentezlediği harmoniyle birçok (ve farklı) melodik ve harmonik tonun uyumsuzluklarıyla karşılaşırken bozulur. Genellikle bu tür uyumsuzluklar, bestecinin armonize ettiği segah, sıkça çahargah vb. makamlarında görülür" (Abezgauz, 1987).

Tariel Memmedov, aşık müziği hakkında "Azerbaycan Aşıklarının Geleneksel Şarkıları" kitabında şunları belirtmiştir: "Şarkılarda ikili makam yapısı oluşur: vokal bölümün tek sesli makamı ve armonisi, enstrümental makam. Farkları şudur ki, tek sesli makamda alınan ton, fonksiyonel bağımsızlığını elde ederek ana rolünü oynayabilir, enstrümental makamda benzer görevi sürekli çalan harmonik kompleks yerine getirir" (Memmedov, 1988).

B. Hüseyinli'nin "Şahseveni" aşık düzenlemesi, Şur-Şahnaz temelinde başlayan bir girişle başlar. Burada başlangıçta paralel kvarta-sekunda-kvarta yapısındaki akor seslenmeleri dikkat çekicidir. Örnek olarak Figür 5'e bakabilirsiniz.

Figür 5. Şahseveni aşık işlenmesi

Genel olarak, bas melodisinin kvinta-kvarta akoruyla kalınlaşması temel armonik elementtir. Yani, basın hareketinde şur melodik kadensiyası kvinta-kvarta kalınlaşma tekniğiyle seslenir.

İkinci armonik araç olarak – sekunda aralığı vurgulanmıştır. İkinci dönemde yine paralel aşağı seslenme kullanılır (sekunda-kvinta yapısındaki akor). Şur tonunu karakterize eden majör ve minör boyalı subdominant akorlarının

sıralaması geniş şekilde kadensiya bölümlerinde çalınır. "Şahseveni" aşık havası, aşık müziğinde şah perde kökünde çalınmaktadır. Örnek olarak Figür 6'ya bakabilirsiniz.

Figür 6. Şahseveni aşık işlenmesi

Bayram Hüseynli'nin bu düzenlemelerinde piyano eşliğinde aşık armonilerinin çeşitli yapıları geniş bir şekilde sunulmuştur. Genellikle akorların yapısında sekunda, kvarta, kvinta intervalleri, akorların paralel seslenmeleri, milli makamların diatonik ses dizilerinin eksik oktavıyla ilgili karakteristik olanaklarına yazar eşikte ulaşmıştır.

Bayram Hüseynli'nin arşiv belgeleriyle tanışmak, bizi şu sonuca ulaştırmaktadır: Araştırmacı sadece dans türüyle değil, Azerbaycan sözlü geleneksel müziğinin diğer türlerine de ilgi göstermiştir. Öyle ki, onun sevdiği öğrencilerinden biri olan profesör Vidadi Halilov'un kişisel arşivinden sunduğu el yazıları arasında bazı örnekler, aynı zamanda çocuk folkloru, lirik şarkılar toplanmıştır. Zamanında etnomüzikolog bilim insanı, sevdiği öğrencisine o nota el yazılarını hediye etmiştir. V. Halilov ise Bayram Hüseynli'nin çalışmaları için el yazısı şeklindeki nota örneklerini bize hediye ettiğini belirtmiştir.

Fotoğraf 7. Azerbaycan Halk Oyun Melodileri (Cild I) adlı kitap kapağı (Web 10)

Bayram Hüseynli, Üzeyir Hacıbeyli'nin Azerbaycan etnomüzikolojisi geleneklerini sürdüren en parlak temsilcisidir. Bayram Hüseynli'nin adı, Azerbaycan etnomüzikolojisinin yaşlı nesli arasında Gubad Gasimov, Emine Eldarova, Memmed Saleh İsmayilov gibi ünlü simalarla birlikte anılmaktadır. Onun etnomüzikolog olarak ilgi alanında olan bilimsel başarıları 4 ana alana yayılmaktadır: Azerbaycan folklorunun incelenmesi, Sınıflandırma konuları, Halk müzik aletleri, halk icrası, Folklorun toplanması.

XX. yüzyılın 70'li yıllarında, Bayram Hüseynli'nin birçok bilimsel eseri Bakü, Moskova ve Alma-Ata şehirlerinde yayımlanmıştır. Bunlar arasında özellikle dans konusuna adanmış araştırmalar öne çıkmaktadır: "Azerbaycan halk dans müziği türlerinin sınıflandırma ilkeleri", "Azerbaycan halk dans müziği türlerinin sosyo-tarihsel temelleri", "Modern Azerbaycan halk müziği yaratımı". Aynı zamanda Bayram Hüseynli, amcası Qenber Hüseynli'nin (Dünya çapında ünlü "Cücelerim" şarkısının yazarı) anısını yâd ederek, Vidadi Helilov ile birlikte "Besteci Kenber Hüseynli" adlı öğretici bir kaynağı müzik camiasına sunmuştur. XX. yüzyılın 80'li yıllarında Bayram Hüseynli'nin bilimsel eserlerinden biri olan "Azerbaycan halk enstrümantal dans müziği" adlı inceleme yayımlanmıştır.

Fotoğraf 8. Bayram Hüseynli öğrencileri arasında (S. Aliyeva'nın kişisel arşivinden)

Fotoğraf 9. B. Hüseynli genç öğrencileriyle (S. Aliyeva'nın kişisel arşivinden)

Bayram Hüseynli tarafından 1984 yılında "Azerbaycan halk müziği yaratımı" dersi için hazırlanan program, bibliyografya ve notografya kitabında yazarın o döneme kadar yarattığı tüm eserlerin listesi verilmiştir. Bu programın çeşitli bölümlerinde onun 20 bilimsel eserinin adı yer almaktadır. Bayram Hüseynli'nin Azerbaycan halk dansı teması ana hat olarak yer almakta ve bu tema doğrultusunda onun faaliyetleri oldukça geniştir. Hüseynli, birkaç halk derlemesinin editörü ve yorumlarının yazarı olmuştur.

Sonuç

Bayram Hüseynli'nin halk müziği örneklerinin toplanması, belgelendirilmesi, yazıya alınmasında büyük hizmetleri olan alimdir. Alimin derlediği folklor koleksiyonları Azerbaycan etnomüzikolojisinin klasikleridir. Danışmanlığında hazırlanan diploma tezleri, müzikolog B. Hüseynli'nin tüm ilgi alanlarını yansıtmaktadır. B. Zeydman'ın sınıfında aldığı bestecilik eğitimi, halk müziği kaynaklı çok sayıda profesyonel eser ortaya koymasına olanak tanımıştır. Besteci ve folklor birlikteliği yönünde B. Hüseynli'ye ait beş aşık ses ve çalgı minyatürünü saymak gerekir. O, besteci Gamber Hüseynli tarafından Aşık Teymur Hüseynovun seslendirdiği ve akabinde notaya alınan beş aşık havasına – "Gödək donu" (sözleri - Aşık Abbas Tufarqanlı), "Mirzəcanı" (sözleri - Aşık Qurban), "Göyçə gözəlləməsi" (sözleri - Aşık Alesker), "Kahramanı" (sözleri - Aşık Alesker) ve "Şahseveni" (sözleri - Aşık Penah Penahov) değinmiştir. 1960. senesinde düzenlenen Azerbaycan Aşıklarının 3. Sempozyumundan sonra, aşık müzik işleme janrı besteciler tarafından ilgi merkezi olmuştur ve Bayram Hüseynli'nin 5 aşık işleme ayrı ayrıca notaya alınarak "Azerbaycan Devlet Müzik" yayın evi yayın evi tarafından yayınlanmıştır. Ama aşık işleme janrının araştırılmasında ve öğrenilmesinde B. Hüseynli'nin rolü çok

büyüktür. Onun bu işlemelerinde piyano eşliğinde seslendirilen aşık müziğinin harmonilerinin farklı yapısal akorları gösterilmiştir. Genellikle akorların bünyesindeki sekunda, kvarta, kvinta intervallerinin zengin kullanma tekniklerine dayanarak işlemelerin araştırmacısı özel aşık müzik seslenmesine erişmiştir.

Makalede Gödek donu, Mirzecan, Kahraman, Şahsevani ve Göyçe güzelleme isimli aşık müziğinin en popüler örneklerinin orijinal seslenmesine dokunmadan vokal ve piyano eşliğinde icra eden Bayram Hüseyinli aşık harmonisinin özelliklerini ortaya çıkartmıştır. Tüm minyatürlerin eşlikleri, besteci B. Hüseyinli'nin Avrupa fonksiyonel harmonisi bakış açısıyla piyanoda saz akorlarının seslendirilmesi alanında arayışını ortaya koymaktadır. Bu işlemeleri analiz ettiğimizde, alimin hem de bir besteci olarak eserin ana melodisine, aşık müziğine has olan elementleri, perdeleri olduğu gibi öne çıkararak mükemmel netice elde ettiğini görmekteyiz. Böylece B. Hüseyinli'nin aşık minyatürleri eşliğinde asıl keşif, tonik, subdominant ve dominant sesleri ifade etmede şah-perde kökünün kullanılmasıdır.

Öneriler

Bayram Hüseyinli'nin piyano ve vokal eşliğinde icra ettiği aşık havalarının müzikal analizi isimli makalede alimin Mirzecan, Kahraman, Gödek donu, Şahsevani ve Göyçe güzelleme adlı vokal ve piyano eşliğinde 5 aşık havasını analiz ettik. Ancak özellikle belirtmek isteriz ki, erişilen arşiv bilgilerine dayanarak etnomüzyisyen alimin 30 aşık müzik işlemesi üzerinde çalıştığı görünmüştür. Bunlardan sadece beşi yayınlanmıştır. Bu sebepten etnomüzikoloji dalında eğitim alan ve araştırma yapan meslektaşlarımızın Bayram Hüseyinli'nin yayınlamayan çalışmalarının araştırılmasında, incelenmesinde ve öğrenilmesinde büyük katkıları ola bilir.

Sınırlılıklar

Makalede Bayram Hüseyinli'nin Mirzecan, Kahraman, Gödek donu, Şahsevani ve Göyçe güzelleme isimli aşık havalarının vokal ve piyano için yazdığı notalarını araştırdım. Bu araştırma çerçevesinde : “Azerbaycan halk dans müziğinin forma ve janrları (tezis)”, “Azerbaycan halk dans müziği”, “Azerbaycan halk dans melodileri” (araştırma işi) 1-cild (“Yallılar”) , “Azerbaycan halk dans melodileri” (araştırma işi) 2-cild (“Halay”) , “Azerbaycan halk dans müziğinin tür sınıflandırması”, “Azerbaycan halk dans müziğinin tür sınıflandırma prensipleri” (tarihi-sosyoloji temellere göre) ve “Modern Azerbaycan halk müzik yaratıcılığı” isimli kitapları incelenmiştir.

Bilgilendirme

Bu çalışmada, B.Hüseyinli'nin öğrencileri ile birlikte olan fotoğraflarını kendi kişisel arşivimden kullandım. Alimin kızı Sevinç Hüseyinli'ye fotoğrafları takdim ettiği ve paylaşmam için izin verdiği için teşekkür ederim. Aynı zamanda arşivleri incelememde S. Mumtaz adına Azerbaycan Edebiyyat ve Sanat Devlet Arşivi bürosuna, Bakü Muzik Akademisinin Arşiv bürosuna , Azerbaycan Besteciler Birliği'ne, Azerbaycan Milli Kütüphanesi'ne B.Hüseyinli hakkında sundukları zengin arşiv bilgileri için teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Abdulaliyev, A.E. (1999). *Bayram Hüseyinli–alim, pedagoq, besteci*. Bakü Elm Yayınevi. S.220-235.
- Abezqauz, İ.V. (1987). *Üzeyir Hacıbəyov'un "Koroğlu" operası. Bestekarın sanatsal keşifleri hakkında*. Sovet bestecisi Yayınevi.
- Adıgözelzade, H.(2008). *Azerbaycanda etnomüzikolojinin yaranması ve inkişafı*. Adıloğlu Yayınevi
- Bağırov, N. H. (1989). *Azerbaycan müziğinin bazı özellikleri*. Harmoniya ders kitabı. Maarif Yayınevi
- Belyaev, V. M. (1963). *SSCB halklarının müzik tarihi üzerine denemeler*. Moskova: Devlet Müzik Yayıncılığı.
- Eldarova, E. (2018). *Azerbaycan aşık sanatı*. Ergüneş Yayınevi.
- Hacıbeyli, Ü. (2014). *Azerbaycan halk müziğinin temeli*. Tehsil Yayınevi.
- Halilov, V. (1993). *Halk sanatının araştırılmasına adanmış ömür*. Halk qazetesi.
- Hüseyinli, B. (1960). *Gödek Donu*. Bakü Yayınevi.
- Hüseyinli, B. (1960). *Göyçe güzelleme*. Bakü Yayınevi.

- Hüseynli. B. (1960). *Kabramanı*. Bakü Yayınevi.
- Hüseynli. B. (1960). *Mirzecanı*. Bakü Yayınevi.
- Hüseynli. B. (1960). *Şahseveni*. Bakü Yayınevi.
- Hüseynli. B. (1965). *Azərbaycan Halk Oyun Melodiləri (Cild I)*. Azərneşr Yayınevi.
- Hüseynli. B. (1966). *Azərbaycan Halk Oyun Melodiləri (Cild II)*. Azərneşr Yayınevi.
- Mammadova, G. (2024). Azərbaycan'ın Nahçıvan bölgəsində yapılan etnomüzikoloji çalışmalarının sistematik incelemesi. *Türk Müziği*, 4(3), 273-280. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13883961>
- Memmedov, T.A. (1988). *Azərbaycan aşıkclarının geleneksel havaları*. Işık Yayınevi
- Memmedova, D.M. (2006). Azərbaycan makamlarının diatonik olanaklarına dayanan akor dairesi. *Müzik dünyası*, 1-2, 27.
- Memmedova, D.M. (2006). *Müzik teorisi*. Ders kitabı. Bakü: Mutarcim.
- Quliyev, İ. (1955). "*Yanıq Keremi*." Sözleri: Aşık Keremindir. Pişano ile söylemek için düzenleme. Azərbaycan Devlet Müzik Yayıncılığı.

Web siteleri

- Web 1. [b.huseynli_godek_donu.pdf](#)
- Web 2. [b.huseynli_gehremani.pdf](#)
- Web 3. [b.huseynli_goyce_gozellemesi.pdf](#)
- Web 4. [Huseynli B wahseveni.pdf](#)
- Web 5. [b.huseynli_mirzecani.pdf](#)
- Web 6. https://www.youtube.com/watch?v=US3_oTzo_Zw
- Web 7. <https://www.youtube.com/watch?v=s7ut5ukNOGw>
- Web 8. https://www.youtube.com/watch?v=H_GjQyRYZVlk
- Web 9. <https://www.youtube.com/watch?v=ks-ZeFuUIVI>
- Web 10. [Huseynli_B_Az_xalq_reqs_melodiyalari.pdf](#)

Yazar Özgeçmişi

Sabina Aliyeva Azərbaycan'da doğmuştur. 1996-2001 yıllarında 1 sayılı Üzeyir Hacıbəyov adına müzik okulunu bitirmiş, 2002-2006 yıllarında Üzeyir Hacıbəyov adına müzik kolejinden mezun olmuş, 2003-2006 Bülbül adına 2 no-lu Mingəçevir şəhər müzik okulunda konsermayster və ögretmen olaraq çalışmış, 2006-2010 Üzeyir Hacıbəyli adına Bakü Müzik Akademisinde lisans, 2017-2019 Azərbaycan Devlet Medeniyet ve İncəsənət Üniversitesinde yüksek lisans yapmıştır. **Kurum:** Bakü Koreografi Akademesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik bölümünde öğretim görevlisi olarak 2020'den beri çalışmaktadır. **E-mail:** aliyeva.sabina87@bk.ru **ORCID:** 0009-0009-5314-719X

Musical analysis of the ashik melodies performed by Bayram Hüseynli with piano and vocals

Abstract

In Azerbaijani music folklore, ashik melodies hold an important place. Bayram Hüseynli has works in the fields of authentic folklore, ashik music, and mugham creativity. Here, particular attention is drawn to the tonic, subdominant, and dominant function of the shah-pardeh chord. The demonstration of this chord is crucial, especially when studying the phenomenon of ashik polyphony within the framework of harmony. In this study, five ashik melodies by Bayram Hüseynli – Gödek Donu, Mirzecanı, Göyçe Gözellemesi, Kahramanı, and Şahseveni – are analyzed. This research is a document analysis within qualitative research methods. The reason these five ashik melodies were chosen for the research is their popularity. These ashik melodies were transcribed by Ashik Teymur Hüseynov (Shamkor) and published in 1960. The significance of arranging ashik music for piano and vocals is that it has allowed this unique genre of ashik vocal music, with its own traditions, to reach a broader audience. In this case, the piano has almost replaced the saz, and therefore, the sounds of the classic bowed string structure of the saz have been played in the accompaniment. In this way, Azerbaijani musicologist, scientist, and composer Bayram Hüseynli laid the foundations of ashik accompaniment on the piano by imitating the characteristic chords of the saz. The examination of this chord reveals that it bears similarities with various tunings of the saz.

Keywords: Azerbaijani ashik music, arrangement, Bayram Hüseynli, ethnomusicology, mode, song

